

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Klokánek Láskova, Praha

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Láskova 1803, 148 00 Praha 4 - Chodov
Zřizovatel:	Fond ohrožených dětí
Ředitel:	Mgr. Marie Chovanová
Typ zařízení:	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
Kapacita:	28 dětí
Datum návštěvy:	9. – 10. května 2016
Datum vydání zprávy:	25. července 2016
Návštěvu provedli:	Mgr. Tereza Gajdušková, Mgr. Eva Hilšerová, PhDr. Božena Lányová, Mgr. Ladislav Tomeček

Obsah

Úvodní informace	3
A. Systematická návštěva a její cíl	3
B. Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení	4
C. Navržená opatření k nápravě	4
D. Pojetí zprávy ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	5
E. Právní úprava zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	6
F. Informace o zařízení	6
G. Průběh návštěvy	7
Umístění ve ZDVOP	8
1. Právní tituly	8
2. Pěstounská péče tet, dovolenky dětí u tet	9
3. Dlouhodobé umístění dětí	11
Pobyt dítěte v zařízení	13
4. Návštěvy	13
5. Telefonický kontakt	15
6. Povolení pobytu dítěte mimo zařízení	16
7. Zabezpečení odborného poradenství a pomoci	17
8. Stabilní prostředí	19
Pomoc dítěti a rodině	21
9. Zabezpečení odborného poradenství a pomoci	21
10. Spolupráce zařízení a orgánu sociálně-právní ochrany	24
11. Pomoc rodině	24
Prostředí	25
12. Byty a soukromí	25
Personál	26
13. Sociální pracovníce	26
14. Psycholog	26
15. Tety	26
16. Genderový poměr	27
17. Sponzoři	27
18. Dobrovolníci	27
Závěr	29
Přehled opatření k nápravě	30

Úvodní informace

A. Systematická návštěva a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, provádím systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí, nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc představují zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. c) zákona o veřejném ochránci práv.

Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami tzv. špatného zacházení. Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). V zařízeních sociálně-právní ochrany dětí může mít špatné zacházení například podobu nerespektování lidské důstojnosti, práva na soukromí, práva na rodinný život, posilování závislosti na poskytované péči, nerespektování sociální autonomie a práva na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.¹ Pracovníky jsou právníci a experti z oblasti psychologie, speciální pedagogiky a sociální práce. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a dětmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace.²

Systematické návštěvy nenahrazují kontrolu podle jiných právních předpisů. Tvoří nadstavbový mechanismus ochrany práv osob závislých na péči (či jinak omezených na svobodě). Jsou zaměřeny na dodržování základních lidských práv a svobod, nejen na dodržování zákonných nároků dětí. Jejich charakter (monitoring) je preventivní, s cílem působit do budoucna, a pokud možno i vůči nenavštíveným zařízením.

Z každé systematické návštěvy pořizuji zprávu určenou navštívenému zařízení, jež slouží k dialogu se zařízením. Po provedení série souvisejících návštěv vydávám tzv. souhrnnou zprávu. Tu také zveřejňuji a doručuji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní navštívené zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně formuluji standard dobrého zacházení. Cílem také je, aby zpráva byla k dispozici nenavštíveným zařízením jako vodítko

1 v souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv

2 v souladu s § 21 ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv

k odstranění nebo prevenci špatného zacházení. Dosud zveřejněné souhrnné zprávy a další dokumenty související s ochranou osob omezených na svobodě jsou dostupné na <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

B. Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení³

Po návštěvě zařízení vypracuji zprávu o svých zjištěních. Součástí zprávy mohou být návrhy opatření k nápravě. Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením vyjádřilo. K vyjádření stanovím lhůtu. Případně o vyjádření požádám i zřizovatele zařízení, nebo příslušné úřady.

Ve zprávě předkládám svá zjištění, hodnocení, komentáře a návrhy opatření k nápravě. Kde je to možné, navrhuji k opatření také termín realizace. Zařízení vyzývám a povzbuzuji k otevřenému a odůvodněnému vyjádření, které se může týkat jak učiněných zjištění, tak opatření nebo termínů pro jejich naplnění. Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty.

Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace.

Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁴

Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace zprávu z návštěvy zařízení, včetně obdrženého vyjádření, anonymizuji (vyjma jména osob pověřených vedením zařízení) a zveřejňuji na svých internetových stránkách v sekci <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.⁵

C. Navržená opatření k nápravě

Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám, že zařízení jej buď respektuje, anebo odůvodněně navrhne jiný termín.

3 Vysvětluji postup, který plyne z § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

4 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

5 v souladu s § 23 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv

Opatření dělím na bezodkladná, s delší lhůtou a průběžná a pro snazší orientaci poskytuji v závěru zprávy jejich přehled.

- **Bezodkladná opatření** je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době.
Za bezodkladná pokládám opatření, jež považuji za naléhavá a příkládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná. Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že navržené opatření realizovalo, nebo (2) sdělí, v jakém konkrétním termínu navržené opatření realizuje, nebo (3) navrhne jeho alternativu s konkrétním termínem naplnění.
- **Opatření s delší lhůtou** je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku. Na realizaci opatření trvám, ale uznávám, že si vyžádá delší čas. Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření realizuje v navržené lhůtě, nebo (2) sdělí, v jakém jiném konkrétním termínu opatření realizuje, nebo (3) navrhne jeho alternativu s konkrétním termínem naplnění.
- **Opatření s průběžným plněním** formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna. Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhne jeho alternativu.

D. Pojetí zprávy ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zpráva z provedené návštěvy má sloužit jako podklad pro další konstruktivní dialog s navštíveným zařízením. Primárním účelem však je, v souladu se zákonem, prevence špatného zacházení, čemuž odpovídá také zaměření a způsob vedení návštěvy. Těžištěm zprávy tedy musí být popis učiněných zjištění a související hodnocení v bodech, které jsou kritické z hlediska rizika špatného zacházení. Nepřísluší mi hodnotit zařízení jako celek, a zpráva tedy nepodává komplexní hodnocení zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc ani nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto se může činnost zařízení jevit celkově negativně, což zpravidla neodpovídá realitě. Prosím proto jak monitorované zařízení, tak ostatní čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocenení náročné práce zařízení.

Zpráva rovněž nenahrazuje studijní text. Ve snaze o přesvědčivost hodnocení však místy odkazuji na právní předpisy, případně odbornou literaturu a standardy, které považuji za významné a vhodné k použití. Mým úkolem je především formulovat cíle, jichž má být

dosaženo k prevenci špatného zacházení, a navrhopat opatření k nápravě. Konkrétní způsob jejich naplnění je odpovědností zařízení.

Věřím, že navštívené zařízení zprávu maximálně využítuje pro svůj růst a zajištění naplnění základních práv a svobod umístěných dětí a kvality poskytované sociálně-právní ochrany.

E. Právní úprava zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Základní lidská práva a svobody dětí umístěných v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc jsou garantovány v Listině základních práv a svobod a také v řadě mezinárodních úmluv, které jsou pro Českou republiku právně závazné a mají aplikační přednost před zákonem. Jde například o Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod⁶ a Úmluvu o právech dítěte.⁷

Základní zákonný rámec upravující práva a povinnosti dětí a zařízení představují následující předpisy:

- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,
- zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů,
- vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

F. Informace o zařízení

Klokánek Lásková je zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc ve smyslu § 39 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 48 odst. 2 písm. c) zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zřizovatelem Klokánku Lásková je Fond ohrožených dětí.

Kapacita zařízení je 28 lůžek. Během návštěvy bylo v zařízení umístěno 22 dětí. Péči o děti zajišťuje 8 tet. Zařízení zaměstnává dvě sociální pracovnice, psycholog není v zařízení zaměstnán.

V kazuistikách jednotlivých dětí používám s ohledem na ochranu osobních údajů písmena, která neoznačují jméno ani příjmení konkrétního dítěte. Zařízení mimo rámec této zprávy sdělím, o které konkrétní dítě se v jednotlivých kazuistikách jedná.

6 sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších protokolů

7 sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte, ve znění sdělení č. 41/2010 Sb. m. s.

G. Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 9. – 10. 5. 2016 bez předchozího ohlášení.

Návštěvu provedli právníci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen Kancelář) Mgr. Tereza Gajdušková, Mgr. Eva Hilšerová, Mgr. Ladislav Tomeček a psycholožka PhDr. Božena Lányová.

Oceňuji vstřícný přístup zařízení, které poskytlo veškerou požadovanou součinnost s tím, že se sociální pracovníce a ředitelka věnovaly pracovníkům Kanceláře i nad rámec své pracovní doby.

Umístění ve ZDVOP

1. Právní tituly

1.1 Pobyt dítěte bez právního titulu

Sourozenci T. a U. byli do zařízení umístěni koncem února 2014 na žádost matky. Od konce května 2015 byli sourozenci v zařízení umístěni na základě předběžného opatření.⁸ To bylo vždy o měsíc prodlužováno, naposledy pak v září 2015. V říjnu 2015 platnost předběžného opatření skončila. V listopadu 2015 rozhodl Obvodní soud pro Prahu 4 o nařízení předběžného opatření,⁹ jímž umístil sourozence do zařízení. Od října 2015 do listopadu 2015 byli sourozenci v zařízení umístěni bez právního titulu, tj. nezákonně.¹⁰

Sourozenci F. a G. byli do zařízení umístěni koncem září 2015 na základě žádosti Úřadu městské části Praha 11 bezprostředně poté, co byla matka dětí eskortována k výkonu trestu odnětí svobody a o děti se neměl kdo starat. O 15 dní později zaslala sociální pracovnice zařízení žádost věznicí, aby matka udělila souhlas s umístěním sourozenců. Ta ho ve stejný den udělila. Zařízení upozornilo dne v druhé polovině února 2016 příslušný úřad městské části na blížící se konec lhůty pro umístění sourozenců v zařízení. Koncem března 2016 podal Úřad městské části Praha 11 příslušnému soudu návrh na vydání předběžného opatření. Soud do 5 dní předběžné opatření, kterým předal sourozence do péče zařízení. Zároveň koncem března 2016 uzavřela matka sourozenců se zařízením písemnou dohodu o svěřeni dětí do zařízení, a to na dobu dvou měsíců. Jestliže ze žádosti úřadu o umístění sourozenců bylo zřejmé, že důvodem umístění sourozenců do zařízení byl matčin nástup k výkonu trestu a že je matka nadále fyzicky nedosažitelná a nemůže udělit souhlas s umístěním dětí, bylo pravděpodobné, že úřad městské části nebude s to zajistit do 24 hodin souhlas matky s umístěním sourozenců. Úřad městské části tak „vmanévroval“ zařízení do nežádoucí situace. Zařízení mělo na tuto skutečnost úřad městské části upozornit s tím, aby podal návrh soudu na nařízení předběžného opatření. Pobyt sourozenců v zařízení tak byl po 24 hodinách od jejich umístění za situace, kdy obecní úřad nepodal soudu návrh na nařízení předběžného opatření, nezákonný.¹¹

Postup zařízení, které upozornilo úřad městské části dne v únoru 2016 na blížící se konec lhůty, vidím jako vhodný a učiněný s dostatečným časovým předstihem. Městská část pozdě podaným návrhem na předběžné opatření postavila zařízení do situace, kdy muselo uzavřít s matkou dohodu o umístění dětí, které už fakticky v zařízení umístěny byly.

8 ustanovení § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

9 ustanovení § 76 odst. 1 písm. e) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

10 ustanovení § 42 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

11 ustanovení § 42 odst. 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Opatření:

- 1) důkladně ověřovat právní titul pro umístění každého dítěte; v případě vypršení lhůty řešit situaci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany (průběžně),**
- 2) v případě zjevné nemožnosti zajistit souhlas rodiče s umístěním dítěte upozornit příslušný úřad na povinnost podat neprodleně návrh soudu na nařízení předběžného opatření (průběžně).**

1.2 Žádost zákonného zástupce a dohoda

V písemné dohodě o umístění dítěte na základě žádosti zákonného zástupce používané zařízením je uvedeno, že zákonný zástupce bere na vědomí, že „v případě výchovné nezvladatelnosti nebo z jiných závažných důvodů je zařízení oprávněno dohodu o svěřeni dítěte okamžitě zrušit“. Takové ustanovení je v naprostém rozporu s účelem zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.¹² Zařízení musí každému již umístěnému dítěti na základě žádosti zákonného zástupce poskytnout výchovnou péči, a je-li to třeba, musí zajistit jinou odbornou péči, např. i etopedickou, a dítě „zvládnout“. Zařízení nemůže smluvní vztah o umístění dítěte okamžitě zrušit, pokud by se dítě po ukončení pobytu ocitlo bez jakékoliv péče, jeho život nebo příznivý vývoj by byly vážně ohroženy, anebo by se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku, pokud jde o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané, anebo by se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva. Pokud existují důvody, pro které by zařízení chtělo umístění ukončit, musí je v dohodě konkretizovat.

Opatření:

- 3) změnit dohodu a vypustit z ní výše uvedené ustanovení (průběžně),**
- 4) specifikovat v dohodě „jiné závažné důvody“ (průběžně).**

2. Pěstounská péče tet, dovolenky dětí u tet

Sourozenci T. a U. jsou v zařízení umístěni od začátku roku 2014. Matka je navštěvuje sporadicky, nespolupracuje s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany. Otec vykonává trest odnětí svobody. O děti projevuje zájem, píše jim dopisy. Děti ho v doprovodu tety pravidelně každý měsíc ve věznici navštěvují. Otec má zájem osobně pečovat o děti po svém propuštění. V červnu 2015 žádal neúspěšně o podmíněné propuštění. Opět bude o podmíněčné propuštění žádat, šance na úspěch bude větší, pokud se žádostí doloží příslib zaměstnání. Děti jsou vedeny v evidenci dětí určených pro náhradní rodinnou péči. Zájemci v jejich kraji se nenašli. Jedna z tet také projevila zájem o svěřeni sourozenců do pěstounské péče. Sourozenci u ní dříve opakovaně pobývali na dovolenkách.

¹² ustanovení § 42 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Nejprve chci upozornit na to, že Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále MPSV) zastává velmi jasný názor, že „praxe ‚přímé‘ pěstounské péče, ‚zprostředkované‘ faktickými okolnostmi, kdy návrh podává žadatel o pěstounskou péči, který péči o dítě před tím nebo současně vykonává v rámci pracovní-právního vztahu k zařízení, v němž je dítě umístěno, je praxe mimozákonná, nesystémová a byť dle konkrétních okolností v některých individuálních případech nemusí být v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, je zpravidla symptomem profesionálního selhání jednotlivce i zařízení, kde k takové události došlo“.¹³ MPSV argumentuje mimo jiné tím, že „zaměstnanec zařízení v rámci odborného výkonu svého zaměstnání musí postupovat tak, aby nedošlo k vytvoření tak úzké vazby mezi ním a dítětem, která by překračovala meze nezbytných vztahů důvěry, opory a podpory ohroženého dítěte, o které má profesionálně pečovat“. Současně by tím podle MPSV docházelo k cílenému obcházení zákona, co se týče zprostředkování pěstounské péče.¹⁴ I stanovisko MPSV k možnosti návštěv dětí v domácnosti zaměstnankyň a zaměstnanců zařízení pro výkon ústavní výchovy a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v případě hostitelské péče uvádí, že se musí jednat „skutečně o dočasný pobyt, jehož účelem není napomoci tímto způsobem svěřením dítěte do náhradní rodinné péče zaměstnance zařízení“.¹⁵

Oceňuji přístup zařízení, že iniciovalo návštěvy otce ve věznici a to, že teta zajišťuje dětem doprovod. Zároveň chci upozornit na to, že zařízení či spíše sociální pracovník zařízení neposkytuje své služby jen umístěným dětem, ale též jejich rodičům. V tomto konkrétním případě vidím jako vhodné spolupracovat se sociálním pracovníkem věznice a upozornit ho na to, že je potřeba podniknout konkrétní kroky směřující k tomu, aby si otec dětí zajistil bydlení ještě před svým propuštěním.

Praxe dovolenek dětí u tet byla zjištěna také u dítěte I. To pobývalo o prázdninách tři týdny u tety, dnes již bývalé, která projevila zájem o jeho svěřením do náhradní rodinné péče. Dítě to odmítlo a chce zůstat v zařízení alespoň po dobu, než ukončí povinnou školní docházku.

Opatření:

- 5) seznámit zaměstnance s citovaným sdělením a stanoviskem MPSV (bezodkladně),**
- 6) upozornit věznici na to, že otec má zájem pečovat o děti a že po propuštění bude nezbytně potřebovat bydlení, aby o děti mohl pečovat (bezodkladně),**
- 7) poskytovat služby také rodičům umístěných dětí (průběžně).**

13 sdělení MPSV Kanceláři veřejného ochránce práv ze dne 30. 8. 2011

14 sdělení MPSV Kanceláři veřejného ochránce práv ze dne 30. 8. 2011

15 Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Stanovisko k možnosti návštěv dětí v domácnosti zaměstnankyň a zaměstnanců zařízení pro výkon ústavní výchovy a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v případě hostitelské péče ze dne 29. června 2011* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 7. 7. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11107/stanovisko.pdf>

3. Dlouhodobé umístění dětí

Sourozenci N., O., P. a Q. byli do zařízení umístěni na základě předběžného opatření v únoru 2011. Následně na začátku června 2011 rozhodl soud o svěřeni sourozenců do péče zařízení. Příslušný soud zahájil na konci února 2016 řízení o prodloužení případně o zrušení ústavní výchovy sourozenců. Na začátku dubna 2016 bylo řízení usnesením zastaveno, neboť sourozencům nebyla ústavní výchova nařízena. Upozorňuji na to, že „zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc byla zřízena jako azylová zařízení pro akutně ohrožené děti, kde bude možno zajistit pro děti péči po nezbytnou, zpravidla krátkou dobu, než bude vyřešena jejich situace a zajištěna odpovídajícím způsobem péče o ně (návrat do původní rodiny, zajištění náhradní rodinné péče či umístění do ústavního zařízení)“.¹⁶ Zařízení samo deklaruje, že jeho strategickým cílem je „vrátit děti zpět do původní rodiny, případně rodiny širší nebo náhradní, v krajním případě do zařízení poskytující dlouhodobou péči“.¹⁷ Pracovníci zařízení uvedli, že tito sourozenci již nepotřebují žádnou okamžitou pomoc. Zařízení by mělo mít na zřeteli fakt, že se několikoroční pobyt dítěte v zařízení musí odrazit v individuálním plánu a konkrétní práci s dítětem. Systematicky by mělo být sledováno, které dovednosti si má dítě úměrně ke svému věku osvojit. Rozvoj osobnosti dítěte musí být konkretizován, časován, krokovan a vyhodnocován. Individuální plány vypracované zařízením rozvoj dovedností u výše jmenovaných dětí nesledují. Dlouhodobé umístění vyžaduje také náležité odborné a genderově vyvážené personální zajištění. Individuální plány ochrany z roku 2013 u všech sourozenců vyznačují jako prioritu náhradní rodinnou péči. Individuální plán ochrany z roku 2016 konstatuje, že „do dnešního dne se nepodařilo vhodné pěstouny najít“. Zařízení by mělo spolu s orgánem sociálně-právní ochrany stanovit, do kdy nejdéle je možno čekat na nalezení vhodné pěstounské rodiny. Pak by zařízení s ohledem na to, že pobyt dětí v zařízení má být krátkodobý, mělo zvolit postup odpovídající stávající platné právní úpravě. Ředitel by měl splnit zákonnou povinnost spočívající v tom, že dá příslušnému soudu podnět ke zrušení umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, pokud pominuly důvody pro další pobyt dítěte v tomto zařízení, a vyrozumět o tom příslušný orgán sociálně-právní ochrany.¹⁸ Sourozenci totiž potřebují dlouhodobou péči, a tu zařízení neposkytuje.

Opatření:

- 8) ve spolupráci s orgánem-sociálně právní ochrany stanovit přiměřený termín, do kterého je vhodné čekat na nalezení pěstounské rodiny pro všechny sourozence (do 1 měsíce),**

16 Macela, M., Hovorka, D., Křístek, A., Trubačová, K., Zárasová, Z. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 478 s.

17 vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, Příloha 3, Standard č. 1

18 ustanovení §42a odst. 3 písm. b) bod 3

- 9) pokud nebude ve stanoveném termínu vhodná pěstounská rodina nalezena, dát podnět soudu ke zrušení umístění s tím, že zařízení může ze zákona zajišťovat pouze okamžitou a ne dlouhodobou pomoc (v závislosti na stanovení předchozího termínu, poté bezodkladně).**

Pobyt dítěte v zařízení

4. Návštěvy

4.1 Zákaz a přerušení návštěvy

V dokumentu „Pravidla pro rodiče“ je uvedeno, že v odůvodněných případech má vedoucí nebo jím pověřená osoba právo ukončit návštěvu. Dokument důvodnost blíže nevymezuje. Upozorňuji na to, že ředitel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je oprávněn zakázat nebo přerušit návštěvu rodičů nebo jiných osob v zařízení v případě jejich nevhodného chování, které by nepříznivě působilo na výchovu dětí, jde-li o děti umístěné v zařízení na základě rozhodnutí soudu.¹⁹ Možnost zakázat nebo přerušit návštěvu má mít ředitel i u návštěv dětí, které jsou do zařízení umístěny na základě jiného právního titulu. Dokument „Pravidla pro rodiče“, na který musí odkazovat dohoda²⁰ i souhlas s pobytem,²¹ by měl upravovat oprávnění ředitele zakázat nebo přerušit návštěvu nevhodně chovajících se osob i v případě dětí umístěných právě na základě dohody či souhlasu s pobytem. V „Pravidlech pro rodiče“ upravené právo či spíše povinnost ředitele zasáhnout vůči nevhodně se chovající návštěvě představuje nástroj, který ředitele, ale i zaměstnance a děti chrání.

Opatření:

- 10) upravit v „Pravidlech pro rodiče“ možnost zakázat či přerušit návštěvu nevhodně se chovající osoby u dětí umístěných na základě jiných právních titulů, než je rozhodnutí soudu (bezodkladně).**

4.2 Omezení návštěvní doby a četnosti návštěv ve vnitřním dokumentu

Dle dokumentu „Pravidla pro rodiče“ má v odůvodněných případech vedoucí nebo jím pověřená osoba právo omezit dle vlastního uvážení dobu trvání návštěvy rodičů či četnost jejich návštěv. Je třeba vzít v úvahu, že zákon o sociálně-právní ochraně dětí neupravuje výslovně právo dítěte umístěného v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc přijímat návštěvy rodičů. Bez ohledu na právní titul pro umístění dítěte trvá jeho právo a právo rodičů na rodinný život.²² Rodičovská odpovědnost, která zahrnuje povinnost a právo rodičů spočívající v udržování osobního styku s dítětem, trvá i v případě dítěte umístěného v zařízení.²³ Osobní styk a prohlubování vzájemné vazby mezi rodiči a dítětem je nanejvýš

19 ustanovení § 42 a odst. 3 písm. a) bod 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

20 ustanovení § 42 odst. 8 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

21 ustanovení § 42 odst. 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

22 čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

23 ustanovení § 858 občanského zákoníku

žádoucí. Styk mezi rodiči a dítětem zvyšuje zpravidla pravděpodobnost co nejrychlejšího návratu dítěte zpět do rodiny. K tomu má veškerá péče zařízení směřovat. Proto není vhodné klást návštěvám rodičů nepřiměřená organizační či administrativní omezení. Rodič by měl mít možnost navštívit dítě v podstatě kdykoliv v jeho volném čase s tím, že návštěva nepřiměřeně nezasáhne do chodu zařízení. Zařízení není oprávněno omezovat dobu trvání návštěvy či četnost návštěv. Takové omezení představuje podstatný zásah do práva na rodinný život, do práva dítěte na kontakt s rodičem a do rodičovské odpovědnosti. Omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk zakázat, může pouze soud.²⁴ Je-li v zájmu dítěte omezení či zákaz styku dítěte s rodičem, může dát ředitel podnět soudu na úpravu styku rodičů a dítěte umístěného v zařízení, o čemž je nutné vyrozumět příslušný orgán sociálně-právní ochrany.

Opatření:

- 11) upravit „Pravidla pro rodiče“ - vypustit z nich ustanovení o oprávnění omezit dobu trvání či četnost návštěv a informovat rodiče o změně pravidel a možnosti návštěvy (bezodkladně).**

4.3 Konkrétní omezení četnosti návštěv

Zařízení stanovilo, že matka nemá možnost navštívit své dítě M. v úterý a ve čtvrtek, rodiče dětí A., B. a C. nemohou své děti navštěvovat v pondělí, úterý, čtvrtek a pátek, což se opět děje na základě rozhodnutí zařízení.

Opatření:

- 12) upustit od stávající praxe a neomezovat právo rodičů stýkat se s dětmi (bezodkladně).**

4.4 Dohled třetí osoby během návštěvy

Dle dokumentu „Pravidla pro rodiče“ má v odůvodněných případech vedoucí nebo jím pověřená osoba právo nařídit dohled třetí osobou během návštěvy. Z dokumentace sourozenců A., B. a C. vyplývá, že pokud matka sourozenců přijde na návštěvu sama, bez doprovodu své matky či svého manžela, návštěvy budou „probíhat pod neustálým dohledem třetí osoby (pečující tety) max. v délce 1 hod.“. Upozorňuji, že pouze soud může určit podmínky styku dítěte a rodičů, včetně určení osob, které se smějí styku účastnit.²⁵ Je-li v zájmu dětí, aby návštěvy matky měly charakter asistovaného kontaktu, je potřeba dát podnět soudu.

Je zřejmé, že v tomto případě se jedná o rodiče, jehož vztah k zařízení je velmi kritický a který nerespektuje jeho pravidla. Jde o dlouhodobou záležitost ovlivněnou

²⁴ ustanovení § 891 odst. 2 občanského zákoníku

²⁵ ustanovení 888 občanského zákoníku

pravděpodobně osobnostní charakteristikou matky. Jindy může ale nastat situace, kdy si návštěva rodinného příslušníka či jakéhokoli jiného člověka vyžaduje situačně a výjimečně asistenci. Tam si lze představit, že personál průběh návštěvy monitoruje, zapíše své pozorování obligatorně do dokumentace a následně vyhodnotí. Předmětem pozorování může být ovlivňování a manipulace dítěte, stresování, vyřizování si účtů. Obava o nejlepší zájem dítěte má v tomto případě přechodný jednorázový charakter, a pokud se potvrdí, musí se zařízení obrátit na soud. Vždy je však vhodné s dětmi hovořit o pocitech z návštěvy, vyhodnotit, jak na ni dítě reaguje, a na základě tohoto hodnocení případně podniknout další kroky, které jsou v souladu s právní úpravou.

Opatření:

- 13) v případě vhodnosti či nutnosti asistovaného kontaktu se vždy obrátit s podnětem na soud (bezodkladně).**

5. Telefonický kontakt

Dle „Pravidel pro rodiče“ mohou rodiče „telefonicky kontaktovat dítě ve středu v době od 17:00 do 18:00 hod. Děti mohou své rodiče kontaktovat v úterý a ve čtvrtek v době od 14:00 do 16:00 hod. Má-li dítě vlastní mobil, pak se s rodiči může kontaktovat kdykoliv, nejpozději však do 21:00 hod., kdy je noční klid. Odborný personál či pečující teta mají právo v odůvodněných případech regulovat příchozí i odchozí hovory“. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí neupravuje výslovně právo dítěte umístěného v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na udržování kontaktu s rodiči formou telefonických hovorů. Rodiče by měli mít možnost kontaktovat dítě ve vhodnou dobu každý den. S ohledem na přiměřenost může zařízení stanovit dobu, kdy by telefonáty měly probíhat. Omezení telefonátů na jeden den v týdnu na jednu hodinu shledávám jako nepřiměřené. V případě středoškolské mládeže je doba volání do 21:00 hod. nepřiměřeně omezující. Nemá-li dítě vlastní mobilní telefon, vidím jako vhodné, aby zařízení umožnilo dítěti kontaktovat rodiče z telefonu zařízení. Zařízení nemá oprávnění „regulovat“ příchozí a odchozí hovory v tom smyslu, že by rodičům zakázalo telefonovat dítěti či naopak. Regulace příchozích i odchozích hovorů ve smyslu omezení či zákazu styku přísluší pouze soudu.²⁶

Opatření:

- 14) změnit „Pravidla pro rodiče“ s ohledem na zásadu přiměřenosti tak, aby rodiče mohli telefonovat dětem ve vhodnou dobu každý den (bezodkladně),**
- 15) respektovat, že omezení či zákaz styku formou telefonického kontaktu je výlučně v pravomoci soudu (bezodkladně).**

²⁶ ustanovení § 891 odst. 2 občanského zákoníku

6. Povolení pobytu dítěte mimo zařízení

6.1 Dítě umístěné na základě rozhodnutí soudu

Ve stanovisku orgánu sociálně-právní ochrany k žádosti o dovolenku sourozenců T. a U. je uvedeno, že „v případě dobrého chování nezletilých nemáme k tomuto námitek a s pobytem mimo zařízení souhlasíme“. Upozorňuji, že orgán sociálně-právní ochrany nemůže podmiňovat povolení dovolenky dobrým chováním dětí. Oceňuji také postup zařízení, že povolení dovolenky nepodmiňuje chováním dítěte.

6.2 Dítě umístěné na základě žádosti obecního úřadu

Dokument „Pravidla pro rodiče“ uvádí, že „je-li dítě umístěno v Klokánku na žádost OSPOD a požaduje-li zákonný zástupce propustku přes noc, je třeba vyžádat si souhlas orgánu sociálně-právní ochrany dětí“. Upozorňuji, že je třeba rozlišovat dvě rozdílná umístění. První, kdy žádost o umístění podal orgán sociálně-právní ochrany a soud předběžným opatřením nařídil umístění dítě do zařízení. V takovém případě je třeba zajistit souhlas orgánu sociálně-právní ochrany s propustkou. Existuje i druhé a rozdílné umístění, kdy žádost o umístění podal obecní úřad obce s rozšířenou působností, a rodič souhlasil s pobytem dítěte v zařízení. V tomto případě má umístění soukromoprávní charakter a orgán sociálně-právní ochrany nevydává souhlas s propustkou.²⁷

Opatření:

- 16) změnit „Pravidla pro rodiče“ a nežádat příslušný orgán sociálně-právní ochrany o povolení propustky přes noc (dovolenky, pobytu mimo zařízení) v případě dětí, které jsou umístěny do zařízení na základě žádosti obecního úřadu se souhlasem rodiče (bezodkladně).**

6.3 Doba propustek

Dokument „Pravidla pro rodiče“ uvádí, že při víkendových propustkách je nutné si dítě vyzvednout „nejdříve v pátek v 15:00 hod. a vracet je zpět nejpozději v neděli v 15:00 hod.“ Po domluvě s vedoucí nebo sociálním pracovníkem je možné udělit výjimku. Časové vymezení propustek je účelné kvůli státnímu příspěvku a příliš omezující. Vždy je třeba zohlednit individuální možnosti a potřeby rodičů a dítěte a podporovat rodiče a děti v udržování osobních kontaktů.

Opatření:

- 17) změnit „Pravidla pro rodiče“ a umožnit dětem odjezd a návrat na víkendovou propustku dle potřeb a možností dítěte a rodičů (bezodkladně).**

²⁷ ustanovení § 42 odst. 6 ve spojení s § 30 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

7. Zabezpečení odborného poradenství a pomoci

7.1 Spolupráce s orgánem sociálně-právní pomoci

V dokumentaci sourozenců T. a U. je dohledatelný pouze jeden záznam o návštěvě zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany, a to ze dne 28. srpna 2014. Další záznam o jednání zaměstnance orgánu sociálně-právní ochrany v zařízení ohledně sourozenců T. a U. je ze dne 23. listopadu 2015, není však zřejmé, zda děti navštívil. Záznamy o návštěvách zaměstnanců orgánů sociálně-právní ochrany u jiných dětí umístěných do zařízení na základě rozhodnutí soudu nebyly v individuálních spisech většinou dohledány.²⁸ Pokud v dokumentaci záznamy jsou, obsahují informace týkající se zpravidla blížícího se konce lhůty pro pobyt dítěte v zařízení. Dokumentace dětí neobsahuje záznamy o předávání informací a o návrzích řešení situace dětí a jejich rodičů, které by svědčily o vzájemné spolupráci zařízení a orgánů sociálně-právní ochrany. Z dokumentace nelze ani zjistit, co bylo obsahem obligatorní periodické návštěvy zaměstnanců orgánů sociálně-právní ochrany a jaký případný cíl a kroky k jeho dosažení si spolu se zařízením stanovili pro řešení situace dítěte.

Opatření:

- 18) vést záznamy o návštěvách zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany, včetně návrhů na řešení situace dětí a rodičů, a jejich obsahu (bezodkladně).**

7.2 Individuální plán ochrany dítěte

Zařízení nemá k dispozici individuální plány ochrany u většiny dětí. Je tomu tak např. u sourozenců T. a U., kteří jsou v zařízení déle než dva roky, nebo u sourozenců R. a S., kteří jsou v zařízení 3 měsíce. Zařízení o plány nežádá. Absence plánu představuje zásadní nedostatek pro poskytování sociálně-právní ochrany v zařízení.²⁹ Zařízení musí bezodkladně požádat příslušný orgán sociálně-právní ochrany o dodání individuálního plánu ochrany dítěte. Ten ho totiž vypracovává od počátku doby poskytování sociálně-právní ochrany, nejpozději do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence.³⁰ Dále chci upozornit na to, že sociální pracovník zařízení by měl spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany jak na vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, tak na tvorbě a naplňování individuálního plánu ochrany dítěte.³¹

28 ustanovení § 42 odst. 7 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

29 ustanovení § 42a odst. 1 písm. h) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

30 ustanovení § 10 odst. 5 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

31 Macela, M., Hovorka, D., Křístek, A., Trubačová, K., Zárasová, Z. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 513 s.

Opatření:

- 19) vyžadovat bezodkladně po umístění dítěte do zařízení individuální plán ochrany dítěte (průběžně).**

7.3 Individuální plány vypracované zařízením

Individuální plány vypracovává klíčový sociální pracovník. Obsahují zpravidla tři cíle a k nim jednotlivé plánované kroky a opatření, odpovědnou osobu, termín splnění, hodnocení a ověřování. Zjednodušeně vypadají plány následovně:

1. cíl: zajištění bezpečí; kroky: péče v zařízení; odpovědný: klíčový pracovník, pečující osoba; termín: průběžně; hodnocení: zpravidla není uvedeno, pokud je, pak bez data.
2. cíl: kontakt s rodinou; kroky: návštěvy rodičů; odpovědný: klíčový pracovník a orgán sociálně-právní ochrany a Klokánek; termín: průběžně; hodnocení: neuvedeno.
3. cíl: podpora vzdělávání; kroky: spolupráce se školou, případně pedagogickou poradnou; termín: průběžně; hodnocení: chybí, případně uveden název základní školy.

Individuální plán není účinným nástrojem plánování, jedná se spíše o formální dokument, který nesplňuje kritéria standardů kvality.³² Individuální plán je příležitost k specifické individualizaci výchovného působení, je odrazem pochopení individuality dítěte a jeho rodinného kontextu. Nejde o obecné frontální uchopení skupiny dětí v zařízení.

Rodiče dětí nejsou do plánování a formulování cíle aktivně zapojováni. V lepším případě jsou o individuálním plánu informováni. Jejich zapojení do tvorby plánu je příležitostí pro posílení vazby mezi dítětem a rodiči. Zároveň by tak dítě mělo příležitost akceptovat rodiče v jejich rodičovské roli. Dítě by mohlo zjistit, že rodiče chtějí to, co chce zařízení a naopak. Plánováním bez rodičů je rodičovská role v podstatě eliminována.³³

Opatření:

- 20) při individuálním plánování postupovat v souladu se standardy kvality sociálně-právní ochrany (průběžně),**
- 21) zapojit do tvorby plánu péče také rodiče (průběžně).**

7.4 Individuální plán a potřeba bydlení

Z dokumentace dítěte M. vyplývá, že důvodem umístění je bytová nouze matky. M. byl přijat do zařízení na žádost matky dne 8. června 2015, poté na základě předběžného

32 vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, Příloha 3, standard č. 10

33 manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, MPSV 2014, str. 94 a 97

opatření předán či ponechán v péči téhož zařízení s tím, že matka bude muset vyřešit svoji bytovou situaci. Individuální plán nezohledňuje důvod umístění dítěte do zařízení, kterým je absence bydlení. Umístění z důvodu absence bydlení nepředstavuje vhodné řešení situace dítěte a rodiny, pokud se s rodinou, tedy konkrétně s matkou nemající bydlení, npracuje.³⁴ Sociální pracovník zařízení by měl v takovéto situaci poskytnout své služby také matce dítěte a pomoci jí ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany a prostřednictvím dalších subjektů řešit otázku zajištění bydlení. Respektive sociální pracovník je ten, který má mít přehled o možnostech a organizacích, které mohou matce dítěte poskytnout jinou a další odbornou pomoc, kterou zařízení samo poskytnout nedokáže.

Opatření:

22) zohlednit v rámci individuálního plánování důvod umístění dítěte (průběžně),

23) poskytovat sociální pomoc také rodičům, např. při hledání bydlení (průběžně).

7.5 Sociální práce

Sociální pracovnice navštíví během týdne postupně všechny byty a probere s tetami a s ohledem na vospělost i s dětmi vše potřebné. Svá zjištění a případná doporučení z nich vycházející nikam systematicky neznamenává, uchovává je v paměti. V oficiální rovině je zohledňuje zejména při vypracování zpráv na žádost orgánu sociálně-právní ochrany dítěte pro soudní jednání. Zprávy pro soudní jednání mají dobrou vypovídající hodnotu. Riziko může představovat fakt, že není dokumentována systematická sociální práce v širším rozsahu. Není tak možno kontinuálně sledovat příběh dítěte, zásadní změny a příležitosti, kdy bylo možné či nezbytné odborně intervenovat.

Opatření:

24) zaznamenávat zásadní informace, z nichž je možné sledovat zásadní okamžiky života dítěte a jeho rodiny (průběžně).

8. Stabilní prostředí

8.1 Stěhování

Sourozenci T. a U. se během dvouletého pobytu v zařízení několikrát stěhovali z bytu do bytu. Má-li zařízení pro okamžitou pomoc představovat alternativu k rodinnému prostředí, je třeba upřednostnit a zajistit stabilní zázemí. To musí mít vždy přednost před provozními důvody.

³⁴ Macela, M., Hovorka, D., Křístek, A., Trubačová, K., Zárasová, Z. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 489 s.

8.2 Střídání tet

U čtyřčlenné sourozenecké skupiny, která je v zařízení umístěna více než pět let, se během pobytu vystřídalo přibližně deset tet. Z provozních důvodů bylo do jejich bytu umístěno další dítě. V rámci bytu tak jedna teta zajišťuje osobní péči pěti dětem, i když zákonný nejvyšší počet jsou čtyři děti.³⁵

Opatření:

- 25) zajistit dětem stabilní zázemí (průběžně),**
- 26) respektovat zákonný požadavek, že jedna teta má zajišťovat osobní péči nejvýše čtyřem dětem (průběžně).**

8.3 Rozdělení sourozenců

Sourozenci R. a S. jsou v zařízení umístěni od března 2016 na žádost matky z důvodu bytové nouze. Každý z nich je umístěn v jiném bytu. Matka údajně s rozdělením sourozenců do různých bytů při uzavření dohody souhlasila, ve spisové dokumentaci však souhlas nebyl. Rozdělení sourozenecké dvojice může prohloubit již tak stresující odloučení od matky. Zařízení mající krizový a rodinný charakter musí zajistit společné ubytování sourozenců.

Opatření:

- 27) respektovat právo sourozenců na společné umístění v jednom bytě (průběžně).**

³⁵ ustanovení § 42 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Pomoc dítěti a rodině

9. Zabezpečení odborného poradenství a pomoci

9.1 Psychologická péče

Patnáctiletá H. je v zařízení umístěna na základě žádosti orgánu sociálně-právní ochrany se souhlasem matky od poloviny dubna 2016. V současné době probíhá vyšetřování přítele matky, který je podezřelý z týrání. Před umístěním do zařízení byla H. hospitalizována
XX.

Z předběžné propouštěcí zprávy, kterou má zařízení k dispozici, vyplývají tato doporučení: pravidelná péče ambulantního dětského psychiatra, pravidelná psychoterapeutická péče, zejména individuální a rodinná terapie zaměřená na komunikační potíže s matkou, vyhýbat se nadměrným zátěžovým situacím. V dubnu se H. ve škole zhroutila. Sociální pracovnice se několikrát pokoušela H. objednat na kliniku ESET, z kapacitních důvodů však k návštěvě kliniky ještě nedošlo. K jiným poskytovatelům zdravotních služeb zařízení dítě H. neobjednalo. Zařízení nemá k dispozici individuální plán ochrany H. a ani o něj nežádalo. Do konce roku 2015 pracovali v zařízení tři psychologové, od ledna 2016 v zařízení nepracuje žádný. V případě akutní potřeby by zařízení mohlo údajně využít služeb psychologa, který pracuje pro Fond ohrožených dětí, H. však tohoto psychologa prozatím nenavštívila.

Zařízení v případě H. nereagovalo dostatečně aktivně a neposkytlo jí odbornou péči prostřednictvím psychologa, a to ani psychologa Fondu ohrožených dětí, ani jiného externího psychologa. Absentuje také realizace zákonné povinnosti poskytnout poradenství rodičům a povinnost spolupráce s rodinou.³⁶ Zařízení mělo ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany hledat způsob, jak zajistit rodinnou terapii. Např. mohlo matku upozornit, že v případě nedostatku financí může podat žádost o dávku mimořádné okamžité pomoci a také jí s podáním žádosti pomoci.³⁷ Absentují také konkrétní kroky sanace rodiny a prostředí, do něhož by se H. měla vrátit. Zařízení mělo taktéž matku informovat o zhroucení, ke kterému došlo ve škole. Zařízení nehledalo příčinu zhroucení, což také mělo udělat, aby bylo možné riziko dalšího zhroucení minimalizovat.

Zařízení musí zvažovat, zda možnost uzamknout si pokoj a také zamknout samo sebe na pokoji je pro každé dítě vhodná. Jakkoliv je žádoucí, aby dítě úměrně svému věku mělo možnost si svůj pokoj uzamknout, je potřeba vždy přistupovat k dětem individuálně.

36 ustanovení § 42a odst. 1 písm. c) a h) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

37 Macela, M., Hovorka, D., Křístek, A., Trubačová, K., Zárasová, Z. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 512-513 s.

V případě H. vidím možnost uzamknout se na pokoji jako nepřiměřené riziko a z důvodu její ochrany vidím jako žádoucí, aby po nezbytně nutnou dobu neměla možnost se na pokoji zamykat.

Opatření:

- 28) poskytovat dětem odbornou péči prostřednictvím psychologa (průběžně),**
- 29) poskytovat poradenství rodičům a spolupracovat s rodinou (průběžně),**
- 30) poskytovat odbornou péči prostřednictvím sociálního pracovníka (průběžně),**
- 31) vyhodnocovat možnost samostatného zamykání se na pokoji u dětí s ohledem na jejich psychický stav (průběžně).**

9.2 Psychologická péče, spolupráce s rodinou a zajištění zdravotních služeb

Dvanáctiletý A. je v zařízení umístěn od října 2013, jeho dvou a půl letý bratr C. pak od listopadu 2013. Z dokumentace vyplývá, že matka nechtěla od začátku umístění sourozenců se zařízením spolupracovat, veškerá doporučení ohledně zdravotního a psychického stavu dětí okamžitě negovala. C. měl nastoupit v dubnu 2014 na lékařský zákrok, xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx, matka zákrok odvolala, a C. tak měl zdravotní potíže cca 3 měsíce. Též bylo např. doporučeno navázat spolupráci dítěte A. s psychiatrem, jelikož A. trpí psychosomatickými problémy, matka ji však také odmítla. Psycholog, který do konce roku 2015 v zařízení pracoval, psychosomatickou komplikaci dítěte A. neřešil. Tety se snažily a snaží dítěti A. pomoci těžkosti překonávat. Musím upozornit, že řešení není v izolovaném monitoringu těžkostí. Zaznamenávání křížků v kalendáři nepředstavuje řešení problémů, je jen výrazem nevhodné evidence obtíží. Zcela zbytečně jsou s problémy chlapce seznamovány i ostatní děti. xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx Pouze komplexní odborný přístup může pomoci problém vyřešit. Zařízení si proto musí položit otázku, co dělat v situaci, kdy matka odmítá se zařízením spolupracovat a odmítá udělit souhlas s poskytováním zdravotních služeb, a to jak dítěti A., tak dítěti C. V dokumentaci dětí není například zdokumentováno, že se zařízení snažilo o zdravotních problémech dětí informovat otce dětí s tím, že by tento mohl udělit souhlas s poskytnutím zdravotních služeb oběma dětem. Zařízení se také mohlo obrátit na soud s podnětem, aby soud ustanovil dětem hmotněprávního „ad hoc“ opatrovníka ve věcech poskytování zdravotních služeb. Případně mohlo o situaci vyrozumět orgán sociálně-právní ochrany s tím, aby tento podal soudu návrh na ustanovení opatrovníka ve věci poskytování zdravotních služeb.³⁸

Opatření:

- 32) respektovat soukromí dítěte a nezveřejňovat informace o jeho zdravotním stavu (bezodkladně),**

³⁸ ustanovení § 17 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

10. Spolupráce zařízení a orgánu sociálně-právní ochrany

10.1 Individuální plán ochrany dítěte

Zařízení nemá k dispozici individuální plány ochrany u většiny dětí. Zařízení je ani nežádá. Absence individuálních plánů ochrany dítěte představuje zásadní nedostatek pro poskytování sociálně-právní ochrany v zařízení.⁴⁰ Zařízení musí bezodkladně po umístění dítěte požádat příslušný orgán sociálně-právní ochrany o dodání individuálního plánu ochrany dítěte. Ten ho totiž vypracovává od počátku doby poskytování sociálně-právní ochrany, nejpozději do jednoho měsíce od zařazení dítěte do evidence.⁴¹ „Sociální pracovník zařízení by měl spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany jak na vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, tak na tvorbě a naplňování individuálního plánu ochrany dítěte“.⁴²

Opatření:

- 36) vyžádat si bezodkladně po umístění dítěte do zařízení individuální plán ochrany dítěte (průběžně).**

11. Pomoc rodině

11.1 Zajištění práce s rodinou a nácviku rodičovských dovedností

Matka dítěte M. navštěvuje své dítě v zařízení zpravidla dvacetkrát měsíčně, což je nebývalé a svědčí o silné vazbě matky k dítěti. V dokumentaci se nachází doporučení ze dne 2. května 2016 k zařazení dítěte do náhradní rodinné péče. Z dokumentace je zřejmé, že si matka potřebuje osvojit rodičovské dovednosti. Vzhledem k silné vazbě mezi matkou a dítětem vidím prostor k opětovnému zvážení vhodnosti zařazení dítěte do náhradní rodinné péče. Prostor v tomto konkrétním případě vidím v splnění zákonné povinnosti zajistit nácvik rodičovských dovedností.⁴³

Opatření:

- 37) zajišťovat nácvik rodičovských dovedností (průběžně).**

40 ustanovení § 42a odst. 1 písm. h) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

41 ustanovení § 10 odst. 5 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

42 Macela, M., Hovorka, D., Křístek, A., Trubačová, K., Zárasová, Z. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 513 s.

43 ustanovení § 42a odst. 1 písm. h) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Prostředí

12. Byty a soukromí

Byty, společné prostory i dětské pokoje jsou vkusné a přiměřené věku a potřebám dětí. Děti mají úměrně svému věku možnost uzamknout si ve skříních či stolcích své osobní věci.

Ne všechny toalety a koupelny jsou uzamykatelné. Potřeba soukromí při každodenních hygienických činnostech se zvyšuje s věkem dítěte. Zařízení se musí přizpůsobit potřebám dětí, které jsou v něm umístěny.

Opatření:

- 38) vybavit toalety a sprchy uzamykatelnými mechanismy, např. bezpečnostním zámkem, který lze odemknout v případě potřeby zvenku (do 6 měsíců).**

Personál

13. Sociální pracovníce

V zařízení pracují dvě sociální pracovníce. Mgr. F. tuto pozici z důvodu chybějící kvalifikace opustí a bude v zařízení pracovat jako PR manažerka. Mgr. G. pracuje v zařízení jeden měsíc. Zařízení přitom má mít vždy v pracovním poměru v rozsahu úvazku 1,0 sociálního pracovníka minimálně na každých 10 umístěných dětí.⁴⁴ Při kapacitě 28 dětí by zařízení mělo zaměstnávat přinejmenším 3 sociální pracovníky s úvazkem 2,8.

Opatření:

- 39) zajistit obsazení pracovní pozice sociální pracovník, aby úvazek odpovídal požadovanému minimu 2,8 (do 6 měsíců).**

14. Psycholog

Od ledna 2016 nepracuje v zařízení žádný psycholog. Pracovníci zařízení si jsou vědomi toho, jak výhodné pro zařízení bylo mít vlastního psychologa. Kvalitní a detailní výstupy z vyšetření psychologů, které obsahují spisy některých dětí, svědčí o tom, že byli pro zařízení velkým přínosem. Na případě konkrétního dítěte bylo výše uvedeno, že externí psychologové nejsou v případě potřeby dítěte dostupní.

Opatření:

- 40) zajistit obsazení pracovní pozice psycholog (do 6 měsíců).**

15. Tety

Evidenčně zajišťuje péči o děti dvanáct tet. Vzhledem k dlouhodobým nemocenským však již několik měsíců zajišťuje péči pouze osm tet. Ty pracují v tzv. týdenním režimu v podstatě dvacet čtyři hodin denně. Spí-li v noci děti, spí i teta. V případě péče o nemocné, neklidné či plačící dítě musí teta o dítě pečovat a nemůže ani spát. Zřizovatel zařízení evidentně nerespektuje zákonná ustanovení o přestávce v práci⁴⁵ a nepřetržitým odpočinku mezi dvěma směnami.⁴⁶ Mají-li tety kromě pracovní smlouvy uzavřenou se zařízením také smlouvu o dobrovolnictví, jde zřejmě o obcházení zákona. Dále v zařízení

44 vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, Příloha 3, standard č. 6, kritérium 6b

45 ustanovení § 88 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

46 ustanovení § 90 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

pracuje jedna tzv. pomocná teta, která pracuje ve všední dny po dobu osmi hodin. Ta se např. dopoledne starala o pět předškolních dětí, aby si tety z jednotlivých bytů mohly předat v pondělí službu. Tety si vzájemně vypomáhají hlídáním dětí z jiných bytů. Vysoká fluktuace tet představuje pro zařízení velký problém. Některé tety dojíždějí do zařízení třeba z Telče či z Kyjova. Z nedostatečného počtu tet a vysoké fluktuace se odvíjejí mnohé problémy. Např. při návštěvě Fun Parku zajišťovaly doprovod dvě tety pro patnáct dětí, přičemž na místě zůstala s dětmi jen jedna teta. Pravidelné společné porady o dětech neprobíhají, jelikož není kdy. Předání dětí se mnohdy děje pouze zprostředkovaně, skrze pomocnou tetu, tetu z vedlejšího bytu či písemně. Předávající teta se ani nesetká s tetou, která bude další týden o děti pečovat. Zařízení musí kriticky vyhodnotit, zda při stávajícím počtu tet je schopno zajišťovat dětem péči a zde není namístě omezení kapacity. Vzhledem k tomu, že o děti pečují nejen tety z daného bytu, je namístě na společných poradách sdílet zásadní informace o všech dětech.

Opatření:

- 41) zajistit dostatečný počet tet pro stávající kapacitu zařízení (do 6 měsíců),**
- 42) provádět pravidelné porady tet, na nichž si budou předávat informace o dětech (bezodkladně).**

16. Genderový poměr

Výchovnou péči a jinou odbornou péči zajišťují pouze ženy.

Opatření:

- 43) zaměstnat v přímé výchovné péči či na jinou odbornou pozici také muže (průběžně).**

17. Sponzoři

Sponzorům je umožněno navštívit byty i pokoje dětí. Dětský pokoj by měl představovat soukromí a vstup sponzorů do něj vidím jako zbytečný zásah do soukromí dětí.

Opatření:

- 44) respektovat dětské pokoje jako soukromé prostory (průběžně).**

18. Dobrovolníci

Zařízení zajišťuje pomoc dobrovolníků, např. s doučováním angličtiny, matematiky atd. To velmi oceňuji. Někdy však z nevědomosti mohou děti zbytečně stresovat a vystavovat je situacím, které neumí zvládat. Např. zpívání písně „Říkej mi táto, že jsem tvý zlato, že jsem

tvá princezna“ mnohé děti rozesmutnělo. Zařízení by mělo s dobrovolníky rizikové oblasti či situace vymezit a vyhýbat se jim.

Opatření:

- 45) pomoci dobrovolníkům vytipovat rizikové okruhy, kterým je vhodné se vyhýbat (průběžně).**

Závěr

Zařízení nabízí dětem hezké a dostatečně prostorné zázemí. Nadto disponuje velkou a dobře udržovanou zahradou, kde děti tráví čas. Počet dětí v bytech je téměř ideální, zpravidla čtyři děti. Přístup tet k dětem je citlivý a vstřícný, o dětech hovoří pozitivně. Tety znají své děti a jejich potřeby velmi dobře.

Výzvu pro zařízení představuje nedostatečná výše úvazků sociálních pracovníků. Možná to je důvodem pro to, proč schází sociální práce s rodinou a není dostatečně poskytováno poradenství rodičům. Zařízení musí zajistit rodinám terapii, nácvik rodičovských dovedností. Spolupráci s rodinami dětí by mělo zařízení věnovat větší pozornost a vtáhnout je do plánování. To musí vždy zohlednit důvod, pro který bylo dítě umístěno a zařízení musí ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany hledat řešení, která budou na problém přiléhavě reagovat. Osobní dokumentaci dětí je potřeba vést tak, aby byl spis přehledný, umožňoval rozpoznat kontinuitu příběhu dítěte.

Za velmi důležité považuji zajištění poskytování odborné psychologické péče. Občasné případové konference neřeší problémy dětí a rodin v dostatečné míře. S obsazením pozice psychologa je možné také snadněji zajistit poskytování krizové intervence.

Zařízení by mělo stabilizovat tým tet a zajistit jejich dostatečný počet. Intuitivní jednání tet je zcela jistě podmínkou pro kvalitní péči o děti, ne však jedinou. Proto je potřeba sdílet zásadní informace o dětech na společných poradách. Nedávná vysoká fluktuace musela představovat mimořádnou zátěž pro všechny tety i celý Klokánek. Již tak náročná práce byla těmito událostmi ještě ztížena.

Zařízení by mělo propojit všechny elementy péče do funkčního systému. Pečovat nejen o děti, ale i o rodiče. Překonat zúžené vidění „my pečujeme o děti, problémy rodičů má řešit orgán sociálně-právní ochrany“.

Za zásadní považuji řešení dlouhodobých pobytů. Zařízení si musí uvědomit, co je jeho poslání, v čem je silné, co je jeho předností. Kriticky musí uznat, že není určeno k zajištění dlouhodobé, tj. několikaleté péči o děti. Jejich umístění musí řešit aktivně s orgánem sociálně-právní ochrany a soudem.

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně

- seznámit zaměstnance s citovaným sdělením a stanoviskem MPSV (opatření 5)
- upozornit věznici na to, že otec má zájem pečovat o děti a že po propuštění bude nezbytně potřebovat bydlení, aby o děti mohl pečovat (opatření 6)
- pokud nebude v termínu určeném v opatření 8 nalezena vhodná pěstounská rodina, dát podnět soudu ke zrušení umístění s tím, že zařízení může ze zákona zajišťovat pouze okamžitou a ne dlouhodobou pomoc (opatření 9)
- upravit v „Pravidlech pro rodiče“ možnost zakázat či přerušit návštěvu nevhodně se chovající osoby u dětí umístěných na základě jiných právních titulů, než je rozhodnutí soudu (opatření 10)
- upravit „Pravidla pro rodiče“ - vypustit z nich ustanovení o oprávnění omezit dobu trvání či četnost návštěv a informovat rodiče o změně pravidel a možnosti návštěvy (opatření 11)
- upustit od stávající praxe a neomezovat právo rodičů stýkat se s dětmi (opatření 12)
- v případě vhodnosti či nutnosti asistovaného kontaktu se vždy obrátit s podnětem na soud (opatření 13)
- změnit „Pravidla pro rodiče“ s ohledem na zásadu přiměřenosti tak, aby rodiče mohli telefonovat dětem ve vhodnou dobu každý den (opatření 14)
- respektovat, že omezení či zákaz styku formou telefonického kontaktu je výlučně v pravomoci soudu (opatření 15)
- změnit „Pravidla pro rodiče“ a nežádat příslušný orgán sociálně-právní ochrany o povolení propustky přes noc (dovolenky, pobytu mimo zařízení) v případě dětí, které jsou umístěny do zařízení na základě žádosti obecního úřadu se souhlasem rodiče (opatření 16)
- změnit „Pravidla pro rodiče“ a umožnit dětem odjezd a návrat

	<p>na víkendovou propustku dle potřeb a možností dítěte a rodičů (opatření 17)</p> <ul style="list-style-type: none">• vést záznamy o návštěvách zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany, včetně návrhů na řešení situace dětí a rodičů, a jejich obsahu (opatření 18)• respektovat soukromí dítěte a nezveřejňovat informace o jeho zdravotním stavu (opatření 32)• v případě, kdy zákonný zástupce odmítá udělit souhlas s poskytnutím zdravotních služeb, a z doporučení odborníků je zřejmé, že dítě zdravotní službu potřebuje, je vhodné se obrátit na soud, aby tento ustanovil opatrovníka. Případně spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, který může podat návrh soudu na ustanovení opatrovníka (opatření 33)• provádět pravidelné porady tet, na nichž si budou předávat informace o dětech (opatření 42)
Do 1 měsíce	<ul style="list-style-type: none">• ve spolupráci s orgánem-sociálně právní ochrany stanovit přiměřený termín, do kterého je vhodné čekat na nalezení pěstounské rodiny pro všechny sourozence (opatření 8)
Do 6 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• vybavit toalety a sprchy uzamykatelnými mechanismy, např. bezpečnostním zámekem, který lze odemknout v případě potřeby zvenku (opatření 38)• zajistit obsazení pracovní pozice sociální pracovník, aby úvazek odpovídal požadovanému minimu 2,8 (opatření 39)• zajistit obsazení pracovní pozice psycholog (opatření 40)• zajistit dostatečný počet tet pro stávající kapacitu zařízení (opatření 41)
Průběžně	<ul style="list-style-type: none">• důkladně ověřovat právní titul pro umístění každého dítěte; v případě vypršení lhůty řešit situaci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany (opatření 1)• v případě zjevné nemožnosti zajistit souhlas rodiče s umístěním dítěte upozornit příslušný úřad na povinnost podat neprodleně návrh soudu na nařízení předběžného opatření (opatření 2)

- změnit dohodu a vypustit z ní výše uvedené ustanovení (opatření 3)
- specifikovat v dohodě „jiné závažné důvody“ (opatření 4)
- poskytovat služby také rodičům umístěných dětí (opatření 7)
- vyžadovat bezodkladně po umístění dítěte do zařízení individuální plán ochrany dítěte (opatření 19)
- při individuálním plánování postupovat v souladu se standardy kvality sociálně-právní ochrany (opatření 20)
- zapojit do tvorby plánu péče také rodiče (opatření 21)
- zohlednit v rámci individuálního plánování důvod umístění dítěte (opatření 22)
- poskytovat sociální pomoc také rodičům, např. při hledání bydlení (opatření 23)
- zaznamenávat zásadní informace, z nichž je možné sledovat zásadní okamžiky života dítěte a jeho rodiny (opatření 24)
- zajistit dětem stabilní zázemí (opatření 25)
- respektovat zákonný požadavek, že jedna teta má zajišťovat osobní péči nejvýše čtyřem dětem (opatření 26)
- respektovat právo sourozenců na společné umístění v jednom bytě (opatření 27)
- poskytovat dětem odbornou péči prostřednictvím psychologa (opatření 28)
- poskytovat poradenství rodičům a spolupracovat s rodinou (opatření 29)
- poskytovat odbornou péči prostřednictvím sociálního pracovníka (opatření 30)
- vyhodnocovat možnost samostatného zamykání se na pokoji u dětí s ohledem na jejich psychický stav (opatření 31)
- podávat ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany ucelené informace o dětech, rodičích a jejich vztazích těm, kdo se ucházejí o náhradní rodinnou péči pro tyto konkrétní děti

(opatření 34)

- poskytovat rodičům poradenství, a to bezprostředně po umístění dítěte do zařízení, aby tak pomoc byla okamžitá (opatření 35)
- vyžádat si bezodkladně po umístění dítěte do zařízení individuální plán ochrany dítěte (opatření 36)
- zajišťovat nácvik rodičovských dovedností (opatření 37)
- zaměstnat v přímé výchovné péči či na jinou odbornou pozici také muže (opatření 43)
- respektovat dětské pokoje jako soukromé prostory (opatření 44)
- pomoci dobrovolníkům vytipovat rizikové okruhy, kterým je vhodné se vyhýbat (opatření 45)